

ИНТЕРТЕКСТУАЛНОСТ И ПРЕЦЕДЕНТНОСТ В ЕВРОПЕЙСКИЯ ЖАРГОН¹

Юлиана Чакърова

Пловдивски университет „Паусий Хилендарски“

INTERTEXTUALITY AND PRECEDENT PHENOMENA IN EUROPEAN JARGON

Yuliana Chakarova

Paisii Hilendarski University of Plovdiv

j.chakarova@uni-plovdiv.bg

This article analyzes the representation of some precedent names and phrases connected with them from the sphere of European educational programmes as a part of EU jargon in the intertextual thesaurus of Bulgarian youth. Drawing on a previous study that outlines their belonging to a concrete level of Bulgarian language personality (Chakarova 2024), it focuses on the results of a survey (consisting of structured and semi-structured questions) conducted among young educated people in Bulgaria with the aim to trace the connection between the above-mentioned precedent names and their uses to name the EU educational programmes, thus trying to delve into the problem of cultural memory. The results of the survey undoubtedly confirm the gap in the cultural memory and suggest developing of a new one – that of the Erasmus generation. However, this cultural memory concerns only the young people involved with the programme. Unfortunately, the rest of them fall below the line of even the average language personality.

Key words: precedent names, communicative/cultural memory, cognitive frame, European educational programmes, Erasmus programme

¹ Проучването е извършено с финансовата подкрепа на фонд „Научни изследвания“ по програмата за двустранно сътрудничество – България – Русия, проект „Вербализация на културната памет. Изследване на тезауруса на младите хора в България и Русия“ (КП-06-Русия 31, 2020 – 2023).

В настоящото изследване е прието широкото разбиране за интертекстуалността, предложено от Ю. Кръстева през 1967 г.² (цит. по Кръстева 1980) и по-късно от Р. Барт (Barthes 1986), но развито в рамките на Теорията за прецедентността и включващо далеч не само художествени текстове, както и изобщо не само прототипични текстове, а и речеви произведения от периферията, включително отделни лексеми и целия динамичен контекст на тяхното функциониране (за което най-често се употребява терминът *дискурс*). Най-общо интертекстуалността е свързана с идеята за постоянното и неизбежно „рециклиране“ на културните кодове и сюжети във всеки един текст на културата, разбиран по модела на Ю. Лотман – сложно устроен, йерархичен, представляващ преплитане от текстове (Лотман 2000: 72).

Съществуват различни трактовки за съотношението между понятията *интертекстуалност* и *прецедентност*. Проблемът е разглеждан подробно, затова тук няма да се спираме в детайли на различните мнения. Един от вариантите за тълкуване е въпросните същности да се разглеждат като две страни на една монета. Интертекстуалността е наличието на връзка между феномените, а прецедентността, чрез която се постига тази връзка, разбираме като значимостта им за дадена култура, тяхната разпознаваемост и по посочените причини – възпроизводимост. И именно възпроизводимостта в една или друга форма (име, известна фраза и т.н.) е основанието да говорим за интертекстуалност и връзка между културите. Това е контекстът на употребата на термините в настоящото изследване. То се фокусира върху **прецедентността (значимостта)** на разглежданите единици, чието наличие в разглеждания дискурс безспорно е свързано с интертекстуалност (препратка към културно значими смисли).

Понятието *европейски жаргон* (или *еврожаргон*) тук също се разбира по-широко, отколкото се определя *жаргонът* в речниците в българския език, а и в специализираните издания, където като негови иманентни характеристики се извеждат експресивност, *неформалност* (според някои източници терминът дори се смята за частичен синоним на *арго*, като разликата е в обсега на социалния кръг, към който се отнася) и т.н. В настоящото изследване прилагаме широкото тълкуване на термина в контекста на Европейската комисия (ЕК), което включва спе-

² Известно е, че Ю. Кръстева прави това въз основа на идеите на М. Бахтин за диалогизма и полифоничността в романа. Понятието се появява в статия в прес-тижното френско списание: J. Kristeva. Bakhtine, le mot, le dialogue et le roman. // *Critique*. 1967 (33): 438 – 465.

циализирания език на различни структури на ЕК, обвързани с определени политики – както отделни лексеми (вкл. собствени имена), така и характерни за стила изказвания, фрази, слогани и т.н., станали емблематични за съответния контекст. Въпросните понятия и съответстващите им названия са създадени не с цел да *не* бъдат разбрани от хора извън контекста (това търсено неразбиране често се извежда като характеристика на жаргона в по-тесен смисъл на термина), а напротив – с цел последователност в назоваването на идеите и основните принципи в европейските политики, като включват и значими имена, които имат отношение към тях. В този смисъл според Теорията за прецедентността те са **прецедентни феномени (ПФ)**.

По-конкретно изследването анализира **лингвокогнитивната експликация на комуникативната и културната памет** чрез ПФ в едно уникално културно пространство – това на Европейския съюз. Анализът се осъществява през призмата на аспект от значима за ЕС сфера – образователните програми (техните названия), в един емблематичен ментален ареал, където те функционират – този на хората, които са не само и не толкова административно, но най-вече емоционално обвързани с програмите – академичната младеж на обединена Европа, като тук разглеждаме в този контекст носителите на българския език и култура. Развивайки предишни наблюдения и изводи въз основа на анализ и класификация на емпиричния материал от онлайн дискурса (Чакърова 2024), изследването ще се фокусира върху експлицитна характеристика, получена от респонденти в структурирана анкета, която ще очертае осъзнаването от студентите и младите хора на съответните имена донори на названията на европейските програми. **Целта** е да се допълни картината, изобразяваща тезауруса на езиковата личност на младите хора от европейското образователно пространство, в аспекта на отражението му в културната памет.

Съвременната антропоцентрична парадигма на хуманитаристиката и вниманието към изучаването на когнитивните структури чрез тяхната езикова проява прави изследването в тази епистемологична рамка **актуално**, а изборът на обект, неразглеждан досега в такъв ракурс, и анализирането му през съответната рамка аргументират **иновативността** на проучването.

В основата на изследването залагаме следната **хипотеза**. Предишни проучвания по въпроса, проведени въз основа на ексцерпирани интернет текстове, показват известно „прекъсване“ по пътя на семантичната памет (оказва се, че имената на „донорите“ на програмите не

активират фрейма, чийто номинант е съответната историческа личност) и същевременно показват раждане на нови фреймове, обвързани със самите програми. Ще проверим валидността на това твърдение чрез стимулирани отговори, получени в анкета, която проведехме сред наши студенти и млади колеги.

Контекст и теоретична рамка

Както вече споменахме, разглеждаме обекта си (въпросните ПФ) през призмата на концепциите за културната памет и Теорията за прецедентността.

Прегледът на литературата недвусмислено показва, че разграничаването на културната от колективната памет и подробното характеризане на първата става едва през нашия век (вж. изследванията на Я. Асман и А. Асман). Изследователите обръщат внимание на връзката ѝ с осъзнаването на идентичността. „Знанието за миналото придобива функциите на памет, ако е свързано с понятието за идентичност“³ (Асман 2008: 113).

За европейската идентичност (в рамките на ЕС) започва да се говори още от 70-те години на миналия век. Изследванията обаче са предимно в социалнополитически план и въпреки че езикът не е изключван от контекста, той винаги се споменава периферийно и никога не е бил в центъра на анализа. Смята се, че „субстратът на европейската идентичност до голяма степен се детерминира от споделени ценности въз основа на **общо (културно) наследство и (исторически) опит**“⁴ (Прач 2017: 16). Въпросното наследство се разглежда не само и не толкова като *израз* на колективната идентичност, колкото като *източник* на ориентация относно културните ценности (пак там). Тези аспекти са изследвани многопластово и многократно и с разнообразни методики (при които понякога се включва широкомащабна аудитория – по няколко хиляди респонденти, както и различни темпорални отрязъци), затова вниманието ни е насочено към нещо друго – тази памет, която се гради **в момента пред очите ни** и е на път да стане културна⁵ (вж. също Чакърова 2024).

³ Преводът на откъсите от английски и руски в изследването е наш – Ю. Ч.

⁴ Удебеленият шрифт е от оригинала.

⁵ За опозицията колективна – културна памет и разбирането ѝ като два полюса на една скала, два различни *modi operandi* вж. подробно у Я. Асман (Асман 2008: 110 и сл.).

Съществуват и социологически изследвания специално за приноса на програмата „Еразъм“ по отношение на европейската идентичност (Психою 2015: 25 и сл.). В предложената теоретична рамка, очертаваща предходните проучвания (пак там: 26 – 30), се споменават противоречиви изводи у различни автори, включително и такива, според които постигането на европейска идентичност е мит. Внимателното вглеждане в изследванията обаче доказва точно **обратното** на заявените в тях твърдения. Едно такова твърдение е, че програмата не работи в тази посока за представители **от** Великобритания (дали е манипулирано, е трудно да се докаже, но в изведените резултати няма нищо странно, като се има предвид, че именно голяма част от гражданите на Великобритания са тези, които **не** поддържат идеята за ЕС⁶). По-показателно обаче е точно обратното мнение от **същия автор в същото изследване** – относно дошли от другите европейски държави **във** Великобритания студенти, потвърдили приноса на програмата за това те да се осъзнават като европейци (вж. Сигалас 2009). Неубедително звучи и Т. Кун в опита си да отрече ролята на „Еразъм“ при изграждането на европейска идентичност (Кун 2012). В търсене чрез данни от Евробарометър на причина защо програмата не постига целите си, авторката сама потвърждава обратното, заявявайки, че програмата всъщност *има* потенциал, *но само ако е насочена към младите хора, които не са напуснали рано училище*. Това е все едно да се твърди, че образованието развива компетенции само у тези, които са обхванати от образователната система и ходят на училище. А у кои други, ако не у тях? Как да ги развива у хора, които не са в тази система и доброволно са я напуснали? И нали в нашия случай именно академичната младеж е фокусът на програмата (а не хората, за които не работят никакви програми, дори програмите, осигуряващи им заплащане, за да ходят на училище)? Тя е за интелигентните млади хора, обхванати от различни образователни програми, които желаят да израстват и да се развиват – именно те са бъдещето на Европа. Затова образната характеристика, че програмата не постига целите си, защото „проповядва на тези, които вече са приели идеята“ („preaching to the converted“), всъщност не постига ефекта си. Защото е ясно, че „проповядваните“ идеи трябва да попаднат на подходяща почва, за да избуят по-нататък.

⁶ Или по-точно – не са я поддържали по времето на референдумите, защото към днешна дата реалността води до други нагласи и вече осезаемо оформящо се мнение. Но този въпрос е извън фокуса на изследването.

Изграждането на европейска идентичност е актуален приоритет в политиките на ЕС. Не е случаен фактът, че докладът, който се изисква да бъде попълнен от всеки пътувал по програмата „Еразъм“, включва и въпрос дали тя подпомага изграждането на усещане за принадлежност към Европа и обществото на европейските граждани. Развитието на ясно осъзнато чувство за европейска идентичност, за културното наследство на Европа и нейното многообразие чрез новия цикъл на „Еразъм“ е и сред приоритетите на стартиралата неотдавна инициатива *Европейско пространство за образование* (ЕПО URL).

Социологическият ракурс обаче е само фон за нашето изследване, което използва **когнитивна и лингвокултурологична рамка**. Тя включва **Теорията за прецедентността** (Ю. Н. Караулов; И. В. Захаренко, В. В. Красних, Д. Б. Гудков, Е. А. Нахимова и др.), откъдето са заимствани основните постулати за прецедентното име (ПИ) като един от видовете ПФ, функциониращи чрез инварианта на възприятие в съответната лингвокултура. Проблематиката вече години се радва на значителен интерес и в рамките на Пловдивската лингвистична школа и по-конкретно на този неин иновационен сектор, който може да бъде наречен когнитивно-лингвокултурологичен, защото прилага апарата на наложилата се в съвременната хуманитаристика антропоцентрична парадигма – вж. напр. Чернева 2012; Чернева 2013а; Чернева 2013б; Чернева 2013в; Чернева, Тенчева 2021; Чакърова 2024 и др. Целта ни е чрез настоящото изследване да предложим още един лъч към все още неосветени моменти от въпросната актуална сфера.

Изследването стъпва върху теоретичния фундамент, заложен в Чакърова 2024, където подробно са аргументирани основанията, позволяващи названията на европейските програми за мобилност (с изключение на едно) да бъдат отнесени към ПИ, но в различна степен на своя прецедентен статус. Там е очертана с примери и коментари степента им на прецедентност за българското езиково съзнание. От седемте разгледани имена шест отговарят на критериите да бъдат разглеждани като прецедентни (за различни типове езикови личности), като в йерархията на първо място по популярност е Леонардо да Винчи (има основание да се твърди, че името принадлежи на тезауруса на егалитарната езикова личност); следват Сократ, Еразъм Ротердамски, Ян Амос Коменски и Жан Моне (те могат да бъдат характеризирани като част от тезауруса на езиковата личност, характерна само за специалисти в определена област на знанието; с известни изключения първото е познато на по-широк кръг езикови личности, но това може да се осъществ-

вява само с *един* от диференциалните му признаци); на отделно равнище може да бъде разположено името на Николай Грюндвиг, което в България е известно на много ограничен кръг от специалисти и не би могло да бъде наречено прецедентно.

В настоящото изследване ще допълним данните за това как функционира културната памет и какво е мястото на интертекстуалността в нея в контекста на европейското образователно пространство.

Съдържание на анкетното проучване

Въпросното проучване бе проведено онлайн в рамките на един месец (юни 2024 г.) чрез структурирана анкета, включваща както въпроси с възможност за избор, така и отворени въпроси. По-долу включваме съдържателните въпроси от анкетата.

А. ИДЕНТИФИЦИРАНЕ НА ИМЕНА НА ЛИЧНОСТИ

Посочете ключови думи и асоциации, които свързвате с посочените по-долу имена. В случай че нямате отговор, моля, отбележете 0.

Сократ
Еразъм Ротердамски
Леонардо да Винчи
Николай Грюндвиг
Ян Амос Коменски
Жан Моне

Б. РАЗПОЗНАВАНЕ НА СЕНТЕНЦИИ И ТВЪРДЕНИЯ

От посочения списък изберете автора на следната сентенция/следното твърдение. В случай че не се сещате, изберете „Не мога да отговоря“.

Сократ
Еразъм Ротердамски
Леонардо да Винчи
Николай Грюндвиг
Ян Амос Коменски
Жан Моне

Народът на Европа няма друго бъдеще освен съюза.

Съществува само една мъдрост – да знаеш, че нищо не знаеш.

Глупостта е навсякъде.

Природата никога не нарушава законите си.

В. НАЗВАНИЯ НА ПРОГРАМИ НА ЕС

Посочете асоциации, които възникват у Вас при назоваване на следните образователни програми на ЕС.

Програма „Сократ“

Програма „Еразъм“

Програма „Леонардо“

Програма „Грюндвиг“

Програма „Коменски“

Инициатива „Жан Моне“

От 94 студенти и млади учени⁷, на които беше изпратена връзката към анкетата, получихме отговор от **81**. Броят участници може да бъде разширен, но за момента е задоволителен, за да очертае основните тенденции.

Анализ и кратък коментар

Не смятаме, че половата принадлежност е релевантна в случая, затова този аспект не е включен в анкетата. Смятаме обаче за релевантни при определянето на профила на респондентите въпроси, свързани със степента на образованието (студенти или доктори, по-рядко ученици, пътували по някоя от програмите), както и с това дали са участвали в образователна програма на ЕС.

Както се вижда, в анкетата са включени имената на всички личности донори на названията на европейските образователни програми.

В резултатите от анкетата са представени всички възрастови групи и степени на образование, зададени в нея. Най-много участници са разпределени в групите, които са основният ни фокус: 70,4% от респондентите са посочили основно образование, т.е. това са студенти, които в момента се обучават в бакалавърска програма; съответно 23,5% са с бакалавърска степен, т.е. обучаващи се в магистратура. 90% от участвалите в програми на Европейския съюз са посочили „Еразъм“; сред отговорите няма нито един, който е пътувал по програмата „Грюндвиг“.

Наблюдава се пряка зависимост между участието в програмите и правилните отговори, свързани с характеристиката на съответната личност. Младите хора, пътували по съответните програми, са като цяло по-будни и с по-високо ниво на обща култура в сравнение с останалите,

⁷ Според определенията на МОН това са тези, получили съответната степен преди не повече от 10 години.

така че е естествено да бъдат отнесени към типа езикова личност от среднолитературния и нагоре – литературен и дори елитарен⁸.

70 респонденти (86,4%) са от филологическите специалности. Това е напълно естествено с оглед на професионалната ни обвързаност с профила и контакта със студенти от съответните специалности, както и с очакванията ни информантите с този профил да са водещи като брой сред младите хора, които се интересуват от програмите предвид възможностите за усъвършенстване на чуждоезиковите и интеркултурните си компетенции. Именно придобиването на тези компетенции е фокусът на обучението им за разлика от другите специалисти.

Количественият анализ на резултатите потвърждава извода от изследването върху прецедентността на въпросните имена въз основа на онлайн текстове (Чакърва 2024).

С най-висока степен на разпознаваемост се отличават Леонардо да Винчи, Сократ и Еразъм Ротердамски. ПИ **Леонардо да Винчи** е характеризирано с повече или по-малко пълна коректна информация от почти 99% от респондентите (т.е. то е прецедентно за езиковата личност на средно ниво или по-високо). Има само един отговор, където не е посочено нищо за него – това е 1,2%⁹, което е пренебрежимо малко. Както може да се очаква, 100% от отговорилите посочват асоциации от типа *художник/артист/творец* и *(изобразително) изкуство* – това се оказва водещият диференциален признак на съответното ПИ за информантите, като много от тях посочват и имена на негови творби. Споменати са и други диференциални признаци, като напр. *енциклопедичност, изобретател, анатомия, скица на човешко тяло*, както и темпорални (Ренесанс) и пространствени (Италия плюс единичен отговор Тоскана), но за съжаление, със значителна разлика като процент в сравнение с първата характеристика – всеки един от тях е посочен от не повече от 10% от отговорилите. Не се срещат отговори, които не се отнасят към посоченото ПИ. Но пък цитат за законите на природата, който освен всичко в съответния контекст е логично да бъде обвързан с да Винчи и да функционира като прецедентно изказване (ПИЗк), е разпознат едва от 25 респонденти (под 1/3).

Сократ е на второ място според броя на респондентите, които го разпознават: характеризиран е коректно като философ от 96,3% от тях,

⁸ Типовете са според предложената класификация на И. А. Стернин (Стернин 2013: 3 и сл.).

⁹ Резултатите са закръглени до първия знак след десетичната запетая.

като в допълнение към това 21% го свързват с Древна Гърция (тук включваме единичния отговор *Елада*). Появяват се и единични грешки – говори се за **Сократова теорема*; Сократ е наречен също софист, което, от една страна, издава познаване на контекста и времето (софисти/Сократ), но от друга, изпуска важна разлика между софистите и Сократ. С изключение на два отговора, включващи Сократовия метод на преподаване, и единичен отговор за чашата с отрова – пренебрежимо малко и в двата случая, с това се изчерпват посочените от респондентите асоциации. За връзката с Платон, липсата на собствено съчинение и контекста, в който идеите му достигат до нас, начина му на живот и подробностите от обучаването на младежта по улиците на Атина, причините за смъртта му и т.н. нищо не се споменава. Така и в този аспект анкетата доказва направените вече изводи за известен „парадокс“. Името е широко разпознаваемо, но освен това, че е философ, цялата останала информация принадлежи само на елитарната езикова личност (за разлика от Леонардо да Винчи, който е познат с повече характеристики и както споменахме, името е част от тезауруса на егалитарната езикова личност). Инвариантът на възприятие на ПИ **Сократ** е представен у средния тип езикова личност с една-единствена характеристика, която е в ядрото, всички останали са в периферията. За сметка на това емблематичната му фраза, известна най-вече във варианта *Аз знам, че нищо не знам*, е разпозната като негова от 66 респонденти (81,5%).

Предварителните ни изводи са, че към елитарната езикова личност се отнася и ПИ **Еразъм Ротердамски**. Резултатите от анкетата убедително ги потвърждават. За него над половината (!) от респондентите – 46 (56,8%) не знаят нищо. Емблематичната му творба „Възхвала на глупостта“ е спомената едва от четирима респонденти (5% от информантите), а идеите му, преводът на Библията и т.н. асоциации не са посочени. Има обаче 19 (23,5%) правилни отговора за авторството му на ПИЗК *Глупостта е навсякъде*. Този факт може да послужи като потвърждение на известното твърдение от Теорията за прецедентността, според което не е задължително дадено ПИЗК да се свързва с прецедентния текст източник. Смятаме илюстрираното с посочения факт самостоятелно функциониране на израза като ярка характеристики на ПИЗК. Тази самостоятелност създава условия за утвърждаването му, като понататък то може да бъде и трансформирано.

Ще коментираме тук и един аспект с неговия резултат, който дори надмина очакванията ни. По предварителни наблюдения (които ще развием в отделно изследване) при стимул *програма „Еразъм“* у езиковата личност се активира отделен когнитивен фрейм, където няма слотове и

концепти, отнасящи се до историческата личност, чието име е използвано в названието на програмата. Съответните слотове са свързани с пътуване, обучение, преживявания. Резултатите от анкетата илюстрират още по-стабилно доказателство на тази хипотеза. И то се проявява най-ярко именно при името Еразъм, защото то служи за назоваване на най-активната действаща програма в момента. Фреймът ПРОГРАМА се активира дори при въпросите, където се очаква отговор именно за историческата личност, а не за програмата: това се случва в 11 отговора – 13,6% от всички отговори, и което е по-важно – от 35 налични отговора, в които са посочени асоциации (както казахме, в останалите липсват такива), тези 11 представляват 31,4% от случаите – почти 1/3. Нещо повече – сред тези асоциации с програмата се откриват грешни отговори: в близо 1/3 от случаите се твърди, че той е *основателят* на програмата. Така твърдението, че видният мислител е *основател на програма на ЕС* (!), увеличава процента на тези, които нищо не знаят за него (дори не знаят и това, че на него програмата само е названа, но той няма как да е основателят, защото е живял през XIV век; т.е. не са разграничени несъвпадащите темпорални рамки).

В следващата, по-ниска „степен“ по отношение на прецедентността в езиковото съзнание на българската младеж са антропонимите Жан Моне и Ян Амос Коменски.

За **Жан Моне** над половината (45 респонденти) отговарят, че нищо не знаят. Като прибавим грешките – още 12 такива отговора, най-вече препратката към известния френски художник *Клод Моне* (първото име на Жан Моне, е, разбира се, посочено в анкетата), остават 24 правилни отговора, или 29,6%. Връзката му с плана „Шуман“ е посочена в 2 отговора, с обединена Европа – в други 4. И в почти 1/3 от отговорите – 26 (или 32%) той правилно е разпознат в цитата като автор на идеята за обединена Европа.

При **Ян Амос Коменски** резултатът е още по-нисък. 62 респонденти (цели 76,5%) не знаят нищо за него. Единствено в 8 отговора (9,88%) се споменава педагогика, сред тях един отбелязва по-конкретно, че Коменски е смятан за баща на съвременната педагогика. Срещат се и явно грешни отговори от типа: *актьор, политик, поляк. Великата дидактика* и *Сетивният свят в картинки* се споменават по веднъж. Тук ще

припомним, че над 90% от респондентите (поне 93,8%¹⁰) са от специалности с педагогически профил (филология, история, социални науки, изкуства – съобразно учебния план на съответните специалности), така че коментарът остава излишен, защото е болезнено очевиден. А резултатът отново потвърждава, че името е прецедентно само за елитарния тип езикова личност – по-тесните специалисти педагози.

За **Николай Грюндвиг** има същото количество най-общи, но все пак правилни отговори (датски писател и свещеник, достъпно образование). Нито един отговор обаче не споменава нищо по-конкретно, а редица са просто неправилно трансформирани, и от *датски* става *детски* писател... И пред нас е поредното потвърждение на предварителните изводи, че името е прецедентно само за тясно специализираната (в определен аспект на образованието) елитарна езикова личност.

Предоставените отговори относно **образователните програми**, назовани със съответните имена, също са илюстрация на очакваното. „Еразъм“ е известната активна програма днес, затова отговорите посочват нея. За останалите резултатите са повече от скромни, като за „Грюндвиг“ няма нито един правилен отговор. За някои програми, по-малко популярни днес в сравнение с пика на тяхната активност, има опити за логически изводи – например, че „Сократ“ е програма за философи, „Леонардо“ – за художници, а „Коменски“ – за писатели, но е факт, че това не отговаря на реалността. И като се върнем на „Еразъм“ – още по-малко някой от респондентите визира връзката с личността и нейната биография (пътешествия, чужди езици, гражданин на света – вж. изведените диференциални признаци в Чакърова 2024) с програмата, както и със сполучливото съвпадение на идеята с акронима, който се получава от названието, визиращо същността на програмата: **European Community Action Scheme for Mobility of University Students**. Както сме писали и по-рано, идеята за компетентностния подход в дъното си като цяло е *спестяване* на когнитивни усилия – компетенциите са необходимият минимум за нещо, а не стремеж към повече. И тук (каквото изобщо е фокусът на учебните планове днес върху минимума) при стимул *Еразъм* (дори без споменаване на програма) се активират единствено изискванията за изпълнение на пътуването и финансовите средства, другото се оказва нерелевантно. И така се прекъсва връзката. Но се създават нови интертекстуални пространства за живота на ПФ.

¹⁰ Не е изключено сред природните науки, както и в секцията „Други“ също да има респонденти от специалности, които имат отношение към педагогиката, затова тук процентът не може да бъде определен съвсем точно.

Същевременно е възможно да се проследи, че **изборът на названието на програмите далеч не е случаен, а е обвързан с различни характеристики на личността, които в контекста на Теорията за прецедентността могат да бъдат отнесени към диференциалните признаци на съответното ПИ**. Тази връзка обаче се прекъсва и се оказва нерелевантна за респондентите.

По въпроса, разбира се, може да бъдат проведени и по-детайлни анкетни и други проучвания¹¹. Но ще се ограничим с изложеното във връзка с обема на статията.

Изводи

- Резултатите от анкетата потвърждават заключенията ни от анализа на онлайн източниците, което е свидетелство за устойчива тенденция.

¹¹ Всъщност ситуацията се оказва аналогична и в регионален мащаб. Според наши предварителни наблюдения (за момента – в академичното пространство на Пловдивския университет, но може да се предположи, че е така не само там) ПИ, станали патрони на студентски клубове, са в същата позиция като описаната в изследването. Най-често става така, че интересът на членовете и харесванията във Facebook (една от локациите, където протича животът на младите хора, и тя е несъмнено много повече показателна за нагласите им в сравнение с реалното им общуване и активност) са насочени предимно към всевъзможни други дейности – студентски презентации (където център е самият студент и чак след това е представената проблематика, като интересът към нея може и напълно да отсъства), лекции от специалисти, екскурзии, ползващи се със завиден интерес и одобрение – но не и към публикации, свързани с личността на значимия учен, чието име носи съответният клуб. А изборът на името и в тези случаи далеч не е случаен. Естествено, той е заради академични постижения, които попадат в центъра на дейността на дадения клуб. Разбира се, конкретни числа и още факти биха могли да бъдат посочени след подробно изследване, например точно кои диференциални характеристики са в инварианта на възприятието на въпросното ПИ от релевантната група младежи – най-вероятно не повече от 1 – 2 признака. Името се оказва извън сферата на интерес и внимание от страна на младите хора: резултатите се движат в диапазона 1 – 2 харесвания от актуални членове на клуба за материали относно академичните заслуги на съответния учен, което представлява абсолютно незначителен процент от харесванията в сравнение с тези от преподаватели, други интелектуалци и т.н. и още по-незначителен в сравнение с харесванията (десетки или дори стотици) на други публикации, несвързани с него. Тенденцията е безспорна и недвусмислена. В актуалния контекст името се е превърнало във формален придатък на структурата и малко хора се интересуват от него. Както и при ПИ, назоваващи образователни програми на ЕС, то актуализира коренно различен фрейм – този на егото и неговите собствени (на първо място) преживявания, докато съответната емблематична личност остава напълно в сянка.

- Културната памет на даден социум не е константа, предавана през вековете. Тя е свързана със „забравяне“ или прекъсване на връзки, което очевидно е резултат от релевантността на съответното име. Активността на използването на имената свидетелства за това, че станали основа на нови културни феномени и съответно фреймове, прецедентните имена продължават съществуването си.
- За оптимално мотивиране на участниците в програмите – младите хора, от които се очаква да бъдат двигатели на прогреса и творци на новото време, е препоръчително връзката между личностите, станали донори на програмите, и същността на самите програми да бъде активирана. Така въпросните емблематични за човешката култура гениални личности ще се превърнат в по-осезаем стимул (разбира се, един от многото) за онези, от които зависи бъдещето на Европа и света. Участниците в съответната програма, естествено, имат и други лични приоритети, свързани с нея. Но в културната история на човечеството има личности, представляващи кондензация на *естествения реален* човешки интелект (далеч преди той да бъде събиран дигитално от технологиите), които можем да наречем ярки „интелектуални болиди“. Добре би било всяко поколение, на което се възлага тежката задача за развитието на човешкия род и най-вече което убедено живее със самочувствието на такова (фактите, че сегашното поколение отговаря на последната характеристика, са очебийни), да не прекъсва връзката с тези безгранични извори на мъдрост и знание, откъдето може да черпи жизненоважната *нематериална* субстанция, необходима за оцеляването ни като *homo sapiens*.

ЛИТЕРАТУРА

- Асман 2008:** Assmann, J. Communicative and Cultural Memory. // *Cultural Memory Studies. An International and Interdisciplinary Handbook*, Berlin, New York, 2008, 109 – 118.
- Барт 1986:** Barthes, R. *The Rustle of Language*. New York: Hill and Wang, 1986.
- Кръстева 1980:** Kristeva, J. Word, Dialogue and Novel. // *Desire in Language: A Semiotic Approach to Literature and Art*. Revised ed. Transl. by T. Gora, A. Gardine, and L. Roudiez. New York: Columbia University Press, 1980, 64 – 91.

- Кузмина 2011:** Кузьмина, Н. А. Интертекстуальность и прецедентность как базовые когнитивные категории медиадискурса. [Kuz'mina, N. A. Intertekstual'nost' i pretsedentnost' kak bazovye kognitivnye kategorii mediadiskursa.] // *Электронный научный журнал „Медиа-аскон“*. 2011, № 1. <<http://mediascope.ru/node/755>> (3.01.2024).
- Кун 2012:** Kuhn, T. Why Educational Exchange Programmes Miss Their Mark: Cross-Border Mobility, Education And European Identity // *Journal of Common Market Studies*. 2012, № 50 (6), 994 – 1010.
- Лотман 2000:** Лотман, Ю. М. *Семiosфера: Культура и взрыв. Внутри мыслящих миров. Статьи, исследования, заметки (1968 – 1992)*. [Lotman, Yu. M. Semiosfera: Kul'tura i vzryv. Vnutri myslyashhih mirov. Stat'i, issledovaniya, zametki (1968 – 1992).] Санкт-Петербург: Искусство – СПб, 2000.
- Прач 2017:** Prutsch, M. J. *Research for CULT Committee. European Identity*. Directorate-General for Internal Policies. Policy Department for Structural and Cohesion Policies. Culture and Education. EU 2017. <<https://op.europa.eu/en/publication-detail/-/publication/563c9c61-3b73-11e7-a08e-01aa75ed71a1>> (3.01.2024).
- Психою 2015:** Psychogiou, A. *The potential of the Erasmus Programme: Assessing European Identity in Greek Erasmus Students*. Master Thesis. Linköping University, Sweden. <<https://liu.diva-portal.org/smash/get/diva2:876107/FULLTEXT01.pdf>> (4.01.2024).
- Сигалас 2010:** Sigalas, E. Cross-Border Mobility And European Identity: The Effectiveness of Intergroup Contact During The ERASMUS Year Abroad // *Sage*. 2010, vol. 11, issue 2, 241 – 265. <<https://journals.sagepub.com/doi/abs/10.1177/1465116510363656>> (4.01.2024).
- Стернин 2009:** Стернин, И. А. К теории речевых культур носителя языка. [Sternin, I. A. K teorii rechevyh kul'tur nositelya yazyka.] // *Вопросы психолингвистики*. 2009, № 9, 22 – 29.
- Чакърова 2024:** Чакърова, Ю. Вербализация на културната памет в дискурса на европейското образователно пространство. [Chakarova, Yu. Verbalizatsiya na kulturnata pamet v diskursa na evropeyskoto obrazovatelno prostranstvo.] // *Лингвокултурна емблематика: проекции и интерпретации*. Сборник научни статии. Пловдив, УИ „Паисий Хилендарски“, 2024, 22 – 59.
- Чернева 2012:** Чернева, Н. Прецедентность в методике преподавания русского языка как иностранного. [Cherneva, N. Pretsedentnost' v metodike prepodavaniya russkogo yazyka kak inostrannogo.] // *Электронный сборник материалов „Современные педагогические*

технологии в обучении русскому языку как иностранному“. Варна, 2012, 73 – 100.

Чернева 2013а: Чернева, Н. Прецедентность и история. [Cherneva, N. Pretsedentnost' i istoriya.] // *Меѓународен дијалог: Исток – Запад (Култура, славјанство и економија)*. 2013, Свети Николе, Р. Македонија – Тамбов, Руска федерација, 2013, 196 – 213.

Чернева 2013б: Чернева, Н. Триадата прецедентност – реклама – прецедентност (врху материал от рускоезичнија рекламен дискурс). [Cherneva, N. Triadata pretsedentnost – reklama – pretsedentnost (varhu material ot ruskoezichniya reklamen diskurs).] // *Славистика IV. В чест на XV Меѓународен славистичен конгрес, Минск, 2013*. Пловдив: УИ „Паисий Хилендарски“, 190 – 198.

Чернева 2013в: Чернева, Н. *Прецедентные феномены русскоязычного лингвокультурного дискурса*. [Cherneva, N. Pretsedentnye fenomeny russkojazychnogo lingvokul'turnogo diskursa.] Пловдив, УИ „Паисий Хилендарски“. 2013.

Чернева, Тенчева 2021: Чернева, Н., Тенчева, Б. Рекламный телетекст в зеркале интертекстуальности и интердискурсивности (на материале болгарской и русской телевизионной рекламы). [Cherneva, N., Tencheva, B. Reklamnyj teletekst v zerkale intertekstual'nosti i interdiskursivnosti (na materiale bolgarskoj i ruskoj televizionnoj reklamy).] // *Чуждоезиково обучение*. 2021, т. 48, № 4, 339 – 351.

АДРЕСИ НА УЕБСАЙТОВЕ С МАТЕРИАЛИ

ЕПО URL: *Европейско пространство за образование*.

<<https://www.consilium.europa.eu/bg/policies/education-area/>>
(5.01.2024).